

31 Μαρτίου 1914. Η εκκίνηση της πομπής της Σημιαίας από το Δημαρχείο.

Δωδεκάνησα ονομάζεται το σύνολο των νήσων και νησίδων που βρίσκονται ανάμεσα σε Σάμο, Ικαρία, Φούρνοι από τα βόρεια, στις Κυκλάδες (δυτικά), στις ακτές της Μικράς Ασίας (ανατολικά) και στην Κρήτη (νοτιοδυτικά). Τα κύρια νησιά είναι 15, ήτοι: Αγαθονήσι, Αστυπάλαια, Κάλυμνος, Κάρπαθος, Κάσος, Καστελλόριζο, Κως, Λειψοί, Λέρος, Νίσυρος, Πάτμος, Ρόδος, Σύμη, Τήλος και Χάλκη, ως και 93 μικρότερες νησίδες. Από την αρχαιότητα τα νησιά αυτά ανήκαν στο ευρύτερο σύμπλεγμα των Νοτίων Σποράδων.

Λέγοντας σήμερα Δωδεκάνησα εννοούμε τα 11 μεγαλύτερα από αυτά, μαζί με το Καστελλόριζο ή Μεγίστη. Βάσει βυζαντινών πηγών το όνομα «Δωδεκάνησα» πρωτοεμφανίζεται τον 8^ο αιώνα και αφορούσε τα δώδεκα νησιά των Κυκλάδων περίξ της Δήλου. Κατ' άλλους η ονομασία ανάγεται σε ένα κατάλογο των δώδεκα νησιών του Στράβωνα και συνέχισε να χρησιμοποιείται για τις Κυκλάδες μέχρι το 18^ο αιώνα. Η μεταφορά στη σημερινή Δωδεκάνησο ξεκινάει από την οθωμανική κυριαρχία όταν 12 νησιά του Αρχιπελάγους απολάμβαναν ευρείας αυτοδιοίκησης και φορολογικών προνομίων, ενώ τα δύο μεγαλύτερα (Ρόδος, Κως) ήταν υπό άμεση οθωμανική διοίκηση.

Ο πληθυσμός της Δωδεκανήσου με διοικητική έδρα στη Ρόδο το 1912 έφθανε τους 143.482 κατοίκους, εκ των οποίων οι 131.332 ήταν Έλληνες. Στην απογραφή του 2001 έφθασε τις 190.071. Τον Οκτώβριο του 2006 τα κατοικημένα νησιά και νησίδες της Δωδεκανήσου ήταν 27 στο σύνολο.

Ιστορία

Αρχαιότεροι κάτοικοι της Ρόδου ήταν οι Τελχίνες και οι Κάρες, αργότερα οι Αχαιοί και οι Δωριείς, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν και σε άλλα νησιά της Δωδεκανήσου. Ίωνες αποίκους δέχθηκαν η Λέρος και η Πάτμος. Μετά τη ναυμαχία της Σαλαμίνας τα νησιά του συμπλέγματος αποτέλεσαν αξιόλογο μέλος της πρώτης Αθηναϊκής Συμμαχίας. Μεγάλη ακμή γνώρισαν κατά τους ελληνιστικούς χρόνους.

Λόγω της γεωγραφικής τους θέσεως τα Δωδεκάνησα δέχθηκαν πολλές καταστρεπτικές επιδρομές από Πέρσες, Σαρακηνούς, Βενετούς, Γενουάτες, Σταυροφόρους, Άραβες, Σελτζούκους Τούρκους.

Επί των διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου η συντητική πολιτική των νησιών τους εξασφάλισε νέα οικονομική και πολιτική πρόοδο.

Κατά τους χρόνους της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας η ελευθερία τους εξαρτιόταν από τις διαθέσεις του εκάστοτε Αυτοκράτορα. Τα Δωδεκάνησα αποτέλεσαν τμήμα του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους (395 μ.Χ.).

Το 1309 η Ρόδος και τα υπόλοιπα νησιά περιήλθαν στην εξουσία των Ιωαννιτών Ιπποτών οι οποίοι έμειναν έως το 1522 όταν ο Σουλτάνος Σουλεϊμάν ο μεγαλοπρεπής τους εξανάγκασε να αποχωρήσουν.

Με την έναρξη της Επανάστασης του 1821 οι Δωδεκανήσιοι έσπευσαν να λάβουν μέρος στον Αγώνα, γι' αυτό και τα περισσότερα νησιά ανακηρύχθηκαν τμήματα της Ελληνικής Πολιτείας. Το 1830,

Δωδεκάνησα 70 Χρόνια από την Απελευθέρωση

του Αντιναυάρχου Π.Ν. ε.α.
Ξενοφώντος Μαυρογιάννη *

όμως, επιστράφηκαν μαζί με τη Σάμο στην Τουρκία, με αντάλλαγμα την Εύβοια η οποία ενσωματώθηκε στο ελεύθερο Ελληνικό κράτος. Κατά την Κρητική Επανάσταση του 1867 ξεσηκώθηκαν οι Κάσιοι χωρίς ουσιαστικό αποτέλεσμα. Φαίνεται ότι δεν είχε φθάσει η ώρα να αποτινάξουν τον οθωμανικό ζυγό υπό τον οποίον παρέμειναν μέχρι την έναρξη του Ιταλο-τουρκικού Πολέμου το 1911.

Τα Δωδεκάνησα Ιταλοκρατούμενα (1912-1945)

Στις 29 Σεπτεμβρίου του 1911 η Ιταλία, θέλοντας να κάνει αποικίες της την Τριπολίτιδα και την Κυρηναική (σημερινή Λιβύη), κήρυξε πόλεμο κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που κατείχε τα εδάφη αυτά. Για να εμποδίσει, δε, την αποστολή ενισχύσεων και τον ανεφοδιασμό των Αράβων πολεμιστών από τις Μικρασιατικές ακτές, μετέφερε την πολεμική σύγκρουση κοντά στην καρδιά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για να την αναγκάσει να ζητήσει ανακωχή, όπως και έγινε. Στις 27 Απριλίου του 1912 Ιταλικά στρατεύματα αποβιβάστηκαν στην Αστυπάλαια και στις 19 Μαΐου κατέλαβαν και το τελευταίο νησί, τη Σύμη. Το Καστελλόριζο δεν καταλήφθηκε. Στα μικρότερα νησιά δεν υπήρξε αντίσταση. Όλα αυτά έγιναν υπό τύπον προσωρινότητας, όπως έλεγαν.

Με τη Συνθήκη Ειρήνης του Ουσού (16 Οκτωβρίου 1912) που επακολούθησε συμφωνήθηκε ότι η Ιταλία θα αποχωρούσε από τα Δωδεκάνησα τα οποία θα επιστρέφονταν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία όταν αυτή με τη σειρά της θα εκκένωνε την Τριπολίτιδα και την Κυρηναική. Ακολούθησε, όμως, η μυστική Συνθήκη του Λονδίνου (26 Απριλίου 1915) που η προσωρινή κατοχή των νησιών μετατράπηκε σε πλήρη κυριαρχία ως αντάλλαγμα για την έξοδο της Ιταλίας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ. Ο ενδόμυχος πόθος των Ιταλών ήταν να δημιουργήσουν ένα προκεχωρημένο φυλάκιο στην ανατολική Μεσόγειο.

Στις 29 Ιουλίου 1919 υπεγράφη η Συνθήκη Ελλάδας-Ιταλίας γνωστή με το όνομα Βενιζέλου-Tittoni σύμφωνα με την οποία η Ιταλία παραχωρούσε στην Ελλάδα αμέσως την κυριαρχία της Δωδεκανήσου εκτός της Ρόδου, η οποία θα παραδιδόταν μετά πενταετία με Δημοψήφισμα, γεγονός που αναπτέρωσε τις ελπίδες των Δωδεκανησίων.

Ένα χρόνο αργότερα (22 Ιουλίου 1920) η Ιταλία κατήγγειλε την προαναφερθείσα Συνθήκη για να ακολουθήσει η Συνθήκη των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920) με τη συμφωνία Bonino-Βενιζέλου που επικύρωσε, σχεδόν στο σύνολό της, την προηγούμενη (Tittoni-Βενιζέλου), με τη διαφορά ότι το δημοψήφισμα για τη Ρόδο θα γινόταν μετά 15 χρόνια. Ακολούθησε η πτώση του Βενιζέλου με τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920, η ατυχής έκβαση της Μικρασιατικής εκστρατείας, γεγονότα που έδωσαν την ευκαιρία στην Ιταλία να καταγγείλει τη Συνθήκη των Σεβρών. Η Μικρασιατική καταστροφή ανάγκασε πολλούς Μικρασιάτες να εγκατασταθούν στα Δωδεκάνησα.

Με τη Συνθήκη της Λωζάνης (29 Ιουλίου 1923) η Τουρκία παραχώρησε στην Ιταλία τα δικαιώματά της στα Δωδεκάνησα, μονιμοποι-

ώντας έτσι την Ιταλική κατοχή σε αυτά και τον Μουσολίνι, που ήταν στην εξουσία από τον Οκτώβριο του 1922, να θεωρεί το δωδεκανησιακό σύμπλεγμα ως Ιταλική κτήση. Το φασιστικό καθεστώς προσπάθησε να καταπιεί το Ελληνικό φρόνημα ενισχύοντας το Καθολικό στοιχείο σε βάρος των Ορθόδοξων. Ελήφθησαν αυστηρά μέτρα κατά της Ελληνικής παιδείας και η Ελληνική γλώσσα έγινε μάθημα προαιρετικό που διδασκόταν στο πεντατάξιο Δημοτικό Σχολείο χωρίς βιβλία ως την τρίτη τάξη. Απολύθηκαν πολλοί δάσκαλοι της μέσης και δημοτικής εκπαίδευσης και ήλθαν Ιταλοί δάσκαλοι. Κρυφά μαθήματα γίνονταν σε εκκλησίες και σε σπίτια, όπου διδασκαν ιερείς και θεολόγοι. Πολλοί Δωδεκανήσιοι εγκατέλειψαν τη γη τους και ο πληθυσμός των νησιών που το 1912 ανερχόταν στις 143.482 μειώθηκε στις 100.182.

Από το 1939 ο Μουσολίνι εκπόνησε σχέδιο εγκατάστασης στη Δωδεκάνησο, εντός πενταετίας, 100.000 φασιστών. Λόγω, όμως, κηρύξεως του Β' Παγκοσμίου Πολέμου το σχέδιο δεν υλοποιήθηκε.

Με τον πόλεμο του 1940 οι Δωδεκανήσιοι της διασποράς και των νησιών, κατατάχθηκαν εθελοντικά στις εθνικές και συμμαχικές δυνάμεις, και πολέμησαν τον εισβολέα για να απελευθερώσουν τα νησιά τους. Αργότερα πήραν μέρος στο Ελ Αλαμίν, το Ρίμινι, όπως και στον Ιερό Λόχο που δρούσε στα νησιά του Αιγαίου. Ο Αλέξανδρος Διάκος από τη Χάλκη ήταν ο πρώτος Έλληνας αξιωματικός που έπεσε στην Πίνδο.

Η Ένωση με την Ελλάδα

Η Ελλάδα δεν έπαψε ποτέ να ζητά από την Ιταλία τα Δωδεκάνησα. Η παρεκκυστική πολιτική της δεύτερης, λόγω και των συγκυριών του Μεσοπολέμου κατά τον 20ό αιώνα, είχε ως αποτέλεσμα το όλο θέμα να παραμένει σε εκκρεμότητα μέχρι το 1940 που κήρυξε τον πόλεμο στην Ελλάδα.

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος έβαινε προς το τέλος του με νίκη των Συμμάχων μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα και από το 1944 άρχισε η απελευθέρωση ορισμένων μικρών νησιών.

Μετά τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας στις 8 Σεπτεμβρίου του 1943 ικανός αριθμός Βρετανικών στρατευμάτων αποβιβάστηκε στο Καστελλόριζο και μετά από πέντε μέρες (13 Σεπτεμβρίου) το Ελληνικό αντιτορπιλικό «Κουντουριώτης» αποβίβασε άγημα που ύψωσε την Ελληνική Σημαία στο νησί. Την ημέρα αυτή η Ελληνική Πολιτεία και οι Καστελλοριζίοι θεωρούν ως ημέρα απελευθέρωσης του πρώτου Ελληνικού εδάφους¹.

Η Ιταλοκρατία έληξε ουσιαστικά με τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας το Σεπτέμβριο του 1943, οπότε τα Δωδεκάνησα πέρασαν στη Γερμανική κατοχή που κράτησε μέχρι τις 5 Μαΐου 1945, ημέρα που συνθηκολόγησε και η Γερμανία, και παρέδωσε τα νησιά στους Άγγλους.

Στις 8 Μαΐου του 1945 ο Γερμανός Στρατηγός Wagener υπέγραψε στη Σύμη την άνευ όρων παράδοση της Δωδεκανήσου στους Άγγλους, παρουσία του Ταξίαρχου Moffat και του Συνταγματάρχη Χρήστου Τσιγάντε, Διοικητού του Ιερού Λόχου. Στο παλιό αρχοντικό που υπεγράφη η παράδοση υπάρχει σήμερα εντοιχισμένη αναμνηστική πλάκα. Την επομένη Αγγλικές δυνάμεις με άνδρες του Ιερού Λόχου

31 Μαρτίου 1947. Ο λαός της Δωδεκανήσου με επικεφαλής το Δήμαρχο Ρόδο γονυκλινής και με δάκρυα στα μάτια παρακολουθεί την πρώτη έπαρση τη κυανολεύκου στο βωμό της πατρίδος μετά από 630 χρόνια σκλαβιάς.

αποβιβάστηκαν στη Λέρο για να τερματιστεί έτσι άλλη μία κατοχή των πολύπαθων νησιών, αυτή των Γερμανοφασιστών.

Στις 15 Μαΐου 1945 ο Αντιβασιλέας – Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Δαμασκηνός κήρυξε στη Ρόδο την Ένωση της Δωδεκανήσου με τη Μητέρα Πατρίδα, πριν ακόμα οι νικητές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου το αποφασίσουν επίσημα, γεγονός που έγινε με ομόφωνη Συμφωνία στις 27 Ιουνίου 1946 στο Παρίσι από το Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών

των Μεγάλων Δυνάμεων. Η Συνθήκη Ειρήνης της Ιταλίας και των Συμμάχων που υπογράφηκε στις 2 Φεβρουαρίου του 1947 στο άρθρο 14, αναφέρει: «*Η Ιταλία εκχωρεί στην Ελλάδα εν πλήρη κυριαρχία τας νήσους της Δωδεκανήσου: Αστυπάλαια, Ρόδο, Χάλκη, Κάρπαθο, Κάσο, Τήλο, Νίσυρο, Κάλυμνο, Λέρο, Πάτμο, Σύμη, Κω και Καστελλόριζο, ως και τας παρακειμένας νησίδας*». Ακολούθησε στις 31 Μαρτίου 1947 η υπογραφή στη Ρόδο του πρωτοκόλλου παράδοσης των νησιών, μεταξύ του Άγγλου Ταξίαρχου Parker και του Έλληνα Στρατιωτικού Διοικητού Αντιναυάρχου Περικλή Ιωαννίδη το οποίο αναφέρει: «*Η κατοχή της Δωδεκανήσου την μεσημβριαν περιέρχεται από την Βρετανικήν Στρατιωτικήν Διοίκησιν εις την Ελληνικήν τοιαύτην, συμφώνως προς τους όρους της Συμφωνίας της υπογραφείσης εν Αθήναις υπό των Αντιπροσώπων των Κυβερνήσεων Μεγάλης Βρετανίας και Ελλάδος*»².

Την 22^α Οκτωβρίου 1947 επικυρώθηκε η Συνθήκη Ελλάδος-Ιταλίας και στις 28 του ίδιου μήνα τα Δωδεκάνησα προσαρτήθηκαν στη Μητέρα-Πατρίδα. Η ημερομηνία ήταν σημαδιακή, ακριβώς επτά χρόνια από την κήρυξη του Ελληνο-Ιταλικού πολέμου. Στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως 7/9.1.1948 δημοσιεύεται ο Νόμος 518/48 «*περί προσαρτήσεως της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα*» ο οποίος, στην πρώτη παράγραφο του μόνου άρθρου, αναφέρει: «*Αι νήσοι της Δωδεκανήσου Ρόδος, Κάλυμνος, Κάρπαθος, Αστυπάλαια, Νίσυρος, Πάτμος, Χάλκη, Κάσος, Τήλος, Σύμη, Κως, Λέρος και Καστελλόριζο, ως και αι παρακείμεναι νησίδες είναι προσητηγμένα εις το Ελληνικόν Κράτος από της 28^{ης} Οκτωβρίου 1947*».

Στις 7 Μαρτίου 1948, μετά από 638 χρόνια κατά τα οποία τα Δωδεκάνησα βρίσκονταν υπό ξένη κατοχή, ενσωματώθηκαν με την Ελλάδα. Το όνειρο του Δωδεκανησιακού λαού που γαλούχησε γενεές Ελλήνων πραγματοποιήθηκε το πρωί εκείνης της Κυριακής. Στη Ρόδο, την πρωτεύουσα της Δωδεκανήσου, οι Βασιλείς της Ελλάδος, τα μέλη της Κυβερνήσεως, η ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων και πλήθος κόσμου, μέσα σε πανηγυρική ατμόσφαιρα, κήρυξαν επίσημα την ενσωμάτωση της μαρτυρικής Δωδεκανήσου με την Μητέρα-Πατρίδα. Τα δάκρυα χαράς και συγκίνησης ενός παραληρούντος πλήθους επισφράγισαν ένα μακρύ αγώνα που έδωσαν οι Δωδεκανήσιοι για να αποκτήσουν την ελευθερία τους. Έναν αγώνα 638 ολόκληρων χρόνων!

Βιβλιογραφία

1. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάνικα: Δωδεκάνησα, τόμ. 21, σελ. 397 και 399
2. Εκδοτική Αθηνών Α.Ε. Τα Ιταλοκρατούμενα Δωδεκάνησα, τόμ. 7ος, σελ. 100-105
3. Ροδιακή Εφημερίδα
4. Κυριάκος Φίνας: Ιστορικό Ενσωμάτωσης Δωδεκανήσου με την Ελλάδα
5. Περιοδικό «Ναυτική Ελλάδα»: Ένα όνειρο που έσβησε άδοξα, τεύχη Οκτωβρίου, Νοεμβρίου 2008
6. Wikipedia

1. Σε επόμενο τεύχος θα παρουσιασθεί η συμβολή του Πολεμικού Ναυτικού στην απελευθέρωση των Δωδεκανήσων.

2. Η Στρατιωτική Ελληνική Διοίκηση υπήρξε μεταβατική μέχρι την Ενσωμάτωση με την Ελλάδα.

* Διευθυντής «Ν.Ε.»